

Prologus

elegantie, quasi diceret: sicut urbani excellunt rurales in eloquentia et curialitate: sic etiam habet preeminentiam eloqui per ceteris prophetis. **P** Nec habens quicquam et nulla est in compositionem vel in ordinationem habet in suis verbis, sed semper ordinate loquitur et ornate. **Q** Unde quia, sicut dicitur in libro Ieremie et ornate loquitur in hebreo. **R** Accidit, hoc quod sequitur. **S** Et per ceteris prophetis.

Floren sermo eius, id est ornatus quibus in hebreo et. **T**ranslatio non potuerit et. **I**n latino. Sic respondet ad antiprophoriam que possit ei fieri quod re, sicut translato non habet tantum ornamentum librorum quam tu habet ipsum hebraicum, multa enim bene sonant in vna lingua que non ita bene sonant si a tali in linguam fuerint translata. **D**einde et. **D**ie cedenti, prope commentatione.

Non tam in. **I**ntant. **P**ropheta dicendus sit quod, id est quantum etiam. **E**uangelista, quod, id est quia iam facta manifeste narrat: magis dicendus est euangelista quam propheta: qui sub enigmatibus et obscure veritate futura preueniat. **I**ta enim vniuersa per se et clare et expresse. **P**rosecutus est, scribendo et non est et, id est prophetare. **S**ed de preteritis et, id est construere vel ordinare: **E**sa. ix. Parvulus est natus est nobis: et filius datus est nobis. **E**cce quod per se dicitur de ipso. **D**e ecclesia dicitur **E**sa. r. c. Linea facta est dilecto et. **U**nde conuicio, id est opinor vel quibusdam coniecturis perpendo. **N**oluisse tunc temporis et, id est trinitatis, incarnationis et passionis secreta mysteria. **D**espiciunt et, id est gentilibus quod erant in egypto quando translulerunt. **P**rode alia paderet, id est manifestare, vide in opusculo de vocabulis biblicis ubi exponit et, id est et, id est sanctum cauibus et. **M**ath. vii. **Q**ue sacramenta o paula et cu frochius. **A**nimadvertitis abscondita, id est et industria omnia ab illis, id est interpretibus. **E**t hanc editionem legeritis, id est in qua exprimitur, vbi **E**sa. ix. vbi, id est, id est translulerat magni consilii angelus. **H**ieronymus translulit si cur erat in hebreo: et vocabitur nomen eius admirabilis consiliarius, deus fortis, pater futuri seculi, princeps pacis. **D**e multa omiserunt vel obscure translulerunt: sicut patet in epistola ad desiderium superposita. **N**ec ignoro et, id est per hoc insinuat se multum laborasse. **I**n ista translatione hoc dicit: quia prius oportuit eum addiscere hebraicum ante quam prophetas plene haberent intellectum: et sic multum laboravit in addiscendo hebraicum et transferendo postea in latinum. **N**ecessit facile verum sit verum: falsa: copiosa aut diminuta. **S**i intellexerit, id est prophetas finem

guagium hebreum. **Q**uante que legerit, translatos in latinum. **P**er se reprehendit quosdam emulos: qui reprehendebant eius translationem: non intelligentes hebraicam veritatem. **R**os quoque patere, id est expositos esse. **M**osibus, id est detractionibus.

intelligere nec facile quepiam posse iudicare et interpretationem nisi intellexerit ante quam legerit. **N**os quoque patere, id est plurimorum: qui stimulant invidia quod sequi non valent respiciunt. **S**ciens ergo et prudens in flammam mitto manum et nihilominus hoc a fastidiosis lectoribus precor ut quod greci post septuaginta translatores aquila et symmachum et theodotionem legunt vel ob studium doctrine sue vel ut septuaginta magister ex collatione eorum intelligant sic et isti saltem unum pro prioribus hinc videntur interpretem. **L**egant prius et postea respiciant: ne videatur non ex iudicio: sed ex odii presumptione ignorata damnare. **P**rophetavit autem **E**saia in hierusalem et in iudea

Murimoz: mibi invidetium. **Q**uod, id est, id est sententiam vel intellectum. **C**onsequenter non valent, id est neque vult habere vel adipisci. **D**espiciunt qui maledictus: **S**ciens ergo, id est scienter et prudenter. **I**n flammam mitto manus, id est expono me periculo, sed detractionibus emulorum, etiam alludendo facto **S**cevole: qui cum vellet sylam romanam imperium inimicum occidere: occidit cum non foret amicum suum, et quod sic erravit: manus tadium in igne tenuit donec consumpta fuit, id est vulgus modus loquendi.

Et nihilominus et, id est tedio, id est fastidio plenis. **L**ectoribus precor, qui fastidiunt, id est bozrent vel spernunt translationem meam, vel quos tedet ea audire. **V**ersus. **F**astidit teader: fastidit spernit et bozet. **U**t quomodo, id est sicut. **G**reci post, id est, id est eorum translationes. **L**egunt, id est istis tribus inuenies supra in secundo prologo super **D**ob circa principium. **L**egunt in qua. **U**el ob studium doctrine, id est exercitium ingenii sui: vel ut multa legentes multa sciant et doceant alios. **U**el ut, id est, id est interpretationem. **M**agis ex collatione et conferendo translationem translato: quia collatio plurium magis valet ad melius intelligendum. **S**ic et isti, emuli mei vel lectores fastidiosi. **S**altem unum, non plures sicut greci. **N**ost priores et, id est, id est, id est qui post eos qui de hebreo translulerunt in grecum de hebreo translulit in latinum. **L**egant prius, editionem meam. **E**t postea respiciant, si reprehensibilem viderint. **E**t iudicio discretionis: sed non ex odiosa presumptione: ut fiat endiadis. **P**rophetavit autem et, id est in hierusalem metropoli iudee. **E**t in iudea, videtur hoc superfluum, per hoc enim quod supra dixerat eum prophetasse in hierusalem: satis videtur dixisse eum in iudea prophetasse. **A**d hoc dicitur quod iudea quandoque dicitur tota terra promissionis. **U**nde in psalmo. **N**otus in iudea deus, quandoque dicitur terra duarum tribuum: **M**achab. ii. g. **A**udiens autem quod archelaus regnaret in iudea, quandoque ponitur pro forte iudee, secundo paralyt. r. ca. pitulo. **I**uda et hierusalem nolite timere, id est fors iudee et fors bethaniam: in qua erat primo hierusalem, et sic accipitur

hic. ponit ergo hic hierusalem p sorte beniamin: et iudea pro sorte iude. a. Necdum. i. nodu. b. De cem tribubus etc. f. quas postea captiuauit Salmana sar rex assyrioz. Unde. iij. Reg. xvij. d. traslatus e ist de terra sua in assyrios. Contrarium tñ videt. iij. Regum. xx. et i multis alijs locis q Esaias pbeta uit vsq ad manassen qui occidit eum et constat q nunc captiua te erant decem tribus. f. septio ano ezechie patris Manasse. An. iij. Reguz xvij. b. anno se ro Ezechie ca pta est samaria et transfuit rex assyrioz israel i assyrioi. Ad qd rñdendum e exponendo. Pro pbetauit. i. pro pbare ichoauit

"necdū decē tribubus i captiuitatē ductis: ac de vtroq; regno nunc p̄mixtum nunc separatim dixit oraculum. Et cum interdum ad p̄ntē respiciat hystoriam: et post babylonie captiuitatē reditū populi significet in iudeā tñ ois eius cura de uocatione gentium et de aduentu xpi ē. Quē quāto plus amatis o paula et eustochium: tātō magis ab eo petite: vt p obtreccatione p̄nti q̄ me indefinēter emulī la niant: ipse mihi mercedē restituat i futuro qui scit me ob hoc in peregrine lingue

e. Ad vtroq; regno. i. x. tribubus et duar. qz scissū ē. si cut b. iij. Reg. xv. e. d. Terit. i. ordiauit. e. Ora culū. pbeta q̄ e diuinū r̄sum vel diuinū eloquium. f. Et cū interdū. Dic t̄gitur mā huius libri. f. opera iusticie et misericordie. iusticie ibi. Et post babylonie captiuitatē. Misericordie ibi. Reditus ipsi significet in iudeam Et sequit. g. Tñ ois eius cura. i. principalis intentio est. h. De uocatione gentium ad fidē. i. Et de aduentu xpi. i. carnē. k. Quē. xpm. l. Quanto plus amatis etc. vt p obtreccatōe p̄nti. i. p̄ emulatōe p̄nti: vel p sustinētia p̄ntis obtreccationis. m. Laniāt. i. detrahēdo discerpūt. n. Qui scit me etc. f. bebre et chaldaice. o. Eruditōe sudasse. i. multum laborasse. p. Et cū q̄ pter hoc q̄ p̄ferat loq̄ chaldaicū fecit sibi limare dentes. q. De falsitate scripturaz. qz an traslatōez hieronymi dicebāt nos habere falsas biblias et corruptas. r. Insultarent. i. im properaret. Insultare autē aduersarioz. p̄prie dicitur cum quadā caullatione et derisione deridere.

Explicat qualiscunq; expositio istius plogi.

Dossilla Nicolai de lyra super Esaiā incipit.

Hierusalem euangelistā dabo: Esa. xij. fm q̄ dicit. b. Hieronymus in epistola ad paulinū d omnibus sacre scripture libris. Esaias non videtur pbeta s̄ magis euangeliz terere. pter quod dicit idē Hiero. in plogo super librum Esaiæ: q̄ nō tam pbeta dicens est q̄ euangelista. Et ideo uentē dicitur uerbum ppositum de ipso: hierusalem etc. In quo tanguntur quatuor cause huius libri Esaiæ: quem pre manibus habemus. f. efficiens. materialis. formalis et finalis. Efficiens autem causa duplex est. Una principalis. f. spiritus sanctus: quo inspirante locuti sunt pbeta: fm q̄ dicitur secunda Petri primo. Nō em̄ uoluntate humana allata est aliquādo p̄bia.

sed spiritus sancto inspirati locuti sunt sancti dei homines. Et hec causa tangitur cum dicitur. Dabo. quia cognōnē p̄betas de die Esaiæ. de quo potest accipi quod dicit infra. xlij. Dedi te i sedus populi. Esaias em̄ inter alios p̄betas clarius descripsit mysterium christi: per quod genus humanum est ipsi deo federatus.

eruditione sudasse: ne iudei de falsitate scripturaz ecclis ei diuini insultaret.

Explicat plogus. Incipit argumentum.

Esaias in hierusalem nobili genere ortus est ibiq; p̄hauit sub Manasse rege secus i duas p̄tes occubuit. Sepultusq; ē s̄b quercu Rogel: iuxta transitum aquar: quas oli Ezechias rex iacto obstruxerat puluē

Explicat argumentum

tus ad nunciandum uerbo et scripto illa que continetur in hoc libro. de quo potest accipi quod dicitur infra. xlij. Spiritus domini super me: eo q̄ uiderit me ad euangelizandum pauperibus misit me. Nec est litera fm translationem. lxx. et eadē est snia in traslatōe nostra que hic habet. Spiritus domini super me: eo q̄ uiderit me ad annuciandum mansuetis misit me. Secundo modo dicit aliquis bonus nūcius seu euangelista ratiōe boni quod per ipsum nunciatur. et fm hoc sub nomine euangeliste materia huius libri designatur: in quo mysterium ipsi xpi quod nō solum est bonum: sed etiā optimū describitur. qz sicut dicitur ē magis uidet euangeliz q̄ p̄bias terere. vñ p̄t dicere illud Luce. j. Euangelizo uobis gaudium magnū quod erit omni ip̄lo. Tercio modo dicit q̄s euangelista seu bonus nūcius rōe modi nunciandi. et hoc ē q̄ nō solum nunciat bonum: s̄ etiā bono modo: uidelicet lucide et ornate. Et sic sub noie euangeliste t̄gitur forma huius libri. Sciendū tñ q̄ duplex ē forma libri. f. forma tractandi: et forma tractatus. Forma tractandi ē modus agēdi seu loquēdi: qui in hoc libro ē ualde lucidus et ornatus. De claritate autem eius dicit Hieronymus in plogo sup libz istū de esaiā. Ita em̄ uniuersa xpi ecclesieq; uysteria ad liquidus p̄secutus ē: ut nō putes eū de futuro uaticinari: s̄ de p̄teritis hystoriam terere. De ornatu uo ipsius dicit in eodez plogo de esaiā. Sciendū q̄ in sermone suo disertus sicut quippe ut uir nobilis et urbane eloquentie: nec hñs quicq; in eloquio rusticitatis admittit. unde accidit ut prece teris florem sermonis eius traslatio nō potuerit cōseruare. Sic igitur forma tractandi huius libri qui est idē quod modus loquēdi designatur sub nomine euangeliste: eo q̄ talis modus est optimus: ut pote lucidus et ornatus: p̄ter quod dicit. j. xl. Exalta uocē tuā qui euangelizas hierusalem. ille em̄ exaltat uocē suā q̄ ornate et lucide annūciat suā intētiōem. Forma uo tractatus ē diuisio libri: d̄ q̄ dicitur literam prosequendo. Causa uo finalis huius libri t̄gitur sub nomine hierusalem. Hierlm em̄ in scriptura aliqñ accipit p ecclia militate: Apocal. xxi. Audi ciuitate sancta hierlm descēdētē de celo etc. Aliqñ uo p ecclia triumpante: Galat. iij. Illa q̄ sursum ē hierlm libera pro